

Зміст

ВСТУП.....	5
Тема 1. Історія і сучасний стан соціальної психології як науки в Україні та за кордоном.....	6
Тема 2. Проблема етичного і правового регулювання психологічних досліджень	7
Тема 3. Соціально-психологічні явища.....	10
Тема 4. Методологічні проблеми соціальної психології	11
Тема 5. Методи соціальної психології.....	12
Тема 6. Специфіка соціально-психологічного підходу до розуміння особистості	12
Тема 7. «Я» та інші	13
Тема 8. Особистість в групі	14
Тема 9. Соціальна установка. Забобони як вид соціальної установки	14
Тема 10. Гендерні ролі	16
Тема 11. Групові процеси. Соціальне середовище.....	16
Тема 12. Конформізм	17
Тема 13. Соціальні технології. Психологічні методи в соціальних технологіях	18
Тема 14. Соціально-психологічні проблеми взаємозв'язку суспільства і особи.....	18
Тема 15. Соціокультурна регуляція людської діяльності та спілкування.....	20

Тема 16. Міжособистісна інтеракція	21
Тема 17. Афіліація, атракція та любов	21
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ І ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ	23
ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА	23
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	23
Словники	25
Журнали	25
ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ І ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ:	25
Фільми для перегляду по заданим темам.....	26
Додаток	28
Зошит для лабораторних робіт по соціально психологічному практикуму.....	28

ВСТУП

Набирають оборот зміни у сфері політики та економіки, призвели до того, що в самих різних країнах намітилася стійка тенденція руйнування звичного способу і стилю життя, порушення ustalених стереотипів та національних менталітетів, виникнення та існування складних соціальних суперечностей. У діючих проблемних соціальних ситуаціях нового типу, для прийняття рішень недостатньо здібності і умінь особистості спілкуватися адекватним способом відповідно до її віком, статтю, родом діяльності, соціальною роллю, місцем в колективі або груповій ієрархії з опорою на знання культурних норм, правил і володінням комунікативними вміннями та навичками. Виходячи з проблемної соціальної ситуації ми розробили навчально-методичний посібник, який пропонує варіанти лабораторних робіт з соціально-психологічного практикуму для студентів психологів. У посібнику представлені методи, які широко застосовуються як у науково-дослідній, так і в прикладній галузі сучасної соціальної психології. Окремо викладено принципи побудови програми соціально-психологічного дослідження. Крім традиційних методів (контент-аналізу, опитування, соціометрії, групової дискусії) розглянуті психологічні методи в соціальних технологіях (на прикладі професійного підбору кадрів).

Метою навчально-методичного посібника є теоретична підготовка студентів, спрямована на навчання дослідницьким підходу до вивчення соціальної психології як науки. Лабораторні заняття передбачають попередню теоретичну підготовку студента з проблеми дослідження, йому надається можливість самостійно провести експеримент і побувати в ролі випробуваного.

Посібник спрямований на інтеграцію умінь і знань у:

- 1) практичному апробуванні методологічних і теоретичних положень лекційного курсу;
- 2) придбанні умінь застосовувати психологічні методи (експеримент, спостереження, бесіда, аналіз продуктів діяльності, деякі тести) до діагнос-

тики соціально-психологічних явищ і правильно обробляти, інтерпретувати отримані результати в дослідницьких цілях;

3) виявленні соціально-психологічних проблем, постановки мети Соціально-психологічного дослідження;

4) встановлювати особливості взаємодії особистості і суспільства, соціально психологічні особливості особистості, закономірності соціального розвитку особистості, становлення і функціонування великих і малих соціальних груп.

Критеріями успішного освоєння навчально-методичного посібника є:

1) володіння основними принципами, способами і засобами соціально-психологічного дослідження в практичній діяльності психолога;

2) засвоєння необхідної теоретичної інформації про специфіку використання методів соціально-психологічного дослідження;

3) вміння вибору адекватних методів при проведенні наукових досліджень соціально психологічних явищ;

4) знання власних соціально психологічних характеристик і особливостей поведінки, проведення психологічного аналізу соціальної реальності, навичок самоаналізу.

Лабораторні заняття з соціальної психології є важливим і необхідним етапом підготовки майбутнього фахівця до професійної діяльності. Дані лабораторні заняття будуть корисні не тільки студентам, а й аспірантам, які проводять дослідження в галузі соціальної психології.

Тема 1. Історія і сучасний стан соціальної психології як науки в Україні та за кордоном

Мета заняття: доповнити і поглибити отримані знання на лекціях про історію і сучасний стан соціальної психології як науки в Україні та за кордоном.

Оснащення: картки із завданням за кількістю міні-груп (додаток 1.1) підручники з соціальної психології, зошит для лабораторних робіт (додаток 1.2).

Порядок роботи:

1. Соціальна психологія як наука. Предмет соціальної психології. Дискусія.

2. «Чи може змінюватись предмет досліджень соціальної психології в залежності від міжпредметних зв'язків». Дискусія.

3. Практичне завдання: визначення об'єкту, предмету та завдань соціальної психології.

4. Практичне завдання: Зв'язок соціальної психології з іншими науками.

5. Міні-дискусія «Чи важливе знання історії соціальної психології»

6. Практичне завдання: Основні напрями розвитку вітчизняної та зарубіжної соціальної психології.

Тема 2. Проблема етичного і правового регулювання психологічних досліджень

Мета заняття: знайомство з плануванням, організацією, регулюванням етичних і правових норм психологічних досліджень.

Оснащення: етичний кодекс психолога, стаття Горбунова В.В. Етичні та правові аспекти психологічних досліджень/ В.В.Горбунова// Практична психологія та соціальна робота – 2005 – №3. – С.18 – 23.

Порядок роботи:

1. Групова дискусія: проблема етично-правового регулювання психологічних досліджень.

Правове регулювання психологічних досліджень

Конституція України

Стаття 3. «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю».

Стаття 21. «Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах».

Стаття 27. «Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань».

Стаття 28. «Кожен має право на повагу до його гідності». «Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню». «Жодна людина без вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим досліддам».

Стаття 31. «Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя...».

Стаття 55. «Права і свободи людини і громадянина захищаються судом».

Стаття 62. «Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувачувальним вироком суду».

Цивільний кодекс України

Ст. 281. Право на життя. «Медичні, наукові та інші досліди можуть провадитися лише щодо повнолітньої дієздатної фізичної особи за її вільною згодою».

Ст. 288. Право на свободу. «Забороняються будь-які форми фізичного чи психічного тиску на фізичну особу, втягування її до вживання спиртних напоїв, наркотичних та психотропних засобів, вчинення інших дій, що порушують право на свободу».

Ст. 289. Право на особисту недоторканність. «Фізична особа не може бути піддана катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню».

Кримінальний кодекс України

Ст. 142. Незаконне проведення дослідів над людиною.

1. «Незаконне проведення медико-біологічних, психологічних або інших дослідів над людиною, якщо це створювало небезпеку для її життя чи здоров'я, – карається штрафом до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до чотирьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років».

2. «Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо неповнолітнього, двох або більше осіб, шляхом примушування або обману, а так само якщо вони спричинили тривалий розлад здоров'я потерпілого, – караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого».

Цитовані статті Конституції України, Цивільного та Кримінального кодексів не є спеціалізованими щодо психології, і охоплюють широке коло проблем неетичної поведінки фахівців різних галузей. Однак вони цілком придатні для сфери психологічних досліджень і можуть бути використані як при врегулюванні питань неетичної поведінки психолога, так і в ситуації його правового захисту від необґрунтованих звинувачень зі сторони учасників дослідження. Охорона життя і здоров'я, гідності та особистої недоторканості; збереження приватності особистого і сімейного життя; до-

бровільна згода на участь у психологічному дослідженні – основні питання, які регулюються чинним законодавством. (Горбунова В.В. Етичні та правові аспекти психологічних досліджень/ В.В.Горбунова// Практична психологія та соціальна робота – 2005 – №3. – С. 18–23.)

2. Аналіз чинного законодавства з огляду на його можливості у регулюванні цієї сфери психологічної практики та розробка варіанту такого документу, як згода на участь у психологічному дослідженні.

Варіант документу:

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені І.І. Мечникова
ІНСТИТУТ МАТЕМАТИКИ, ЕКОНОМІКИ ТА МЕХАНІКИ
ВІДДІЛЕННЯ ПСИХОЛОГІЇ
Кафедра соціальної і прикладної психології

ЗГОДА
НА УЧАСТЬ У ПРОГРАМІ РОЗВИТКУ
ВНУТРІШНЬОЇ МОТИВАЦІЇ

Я **Павло Олександрович Коршунов**, аспірант кафедри соціальної і прикладної психології

Одеського національного університету імені І.І.Мечникова пропоную Вам взяти участь у програмі розвитку внутрішньої мотивації.

Мета програми – вивчення можливостей розвитку внутрішньої мотивації навчальної діяльності шляхом перебудови системи цінностей особистості.

Тривалість програми. Ви протягом трьох тижнів відвідаєте 7 занять:

I-III IV V VI VII по 6 годин 1 тиждень 6 годин 1 тиждень 6 годин.

Через 6 місяців після завершення програми буде проведено додаткове дослідження.

Права та обов'язки дослідника. Дослідник зобов'язаний поважати гідність учасників програми, створювати сприятливі умови для їх особистісного зростання. Дослідник має право відмовити учаснику у подальшому перебуванні в програмі.

Відповідальність дослідника. Дослідник несе відповідальність за особисту безпеку учасників в процесі дослідження; за конфіденційність приватної інформації отриманої під час програми.

Права обов'язки учасників програми.

Учасники зобов'язані вчасно відвідувати усі заняття та виконувати завдання. Учасники мають право вийти з дослідження, попередньо обґрунтувавши причини.

Представлення результатів дослідження.

Результати дослідження плануються до представлення на наукових конференціях та публікації у науковій літературі.

При обробці результатів будуть використовуватися індивідуальні дані та результати роботи групи.

Однак Ваше ім'я та інша приватна інформація не використовуватиметься. Особисті дані (прізвище, група, факультет) потрібні лише для повторних досліджень. Вся інформація буде збережена в таємниці.

Результати будуть повідомлені Вам по завершенню програми, до їх публікації в наукових виданнях чи представлення на наукових конференціях.

Умови виходу з програми. Якщо Ви забажаєте вийти з програми, то зможете зробити це коли завгодно без будь-яких негативних наслідків, однак є можливість нівелювання особистісних змін, досягнутих Вами під час роботи на заняттях.

Участь у програмі безкоштовна, ніхто не отримує матеріальних винагород чи заохочень.

Якщо у Вас виникнуть додаткові питання, можете звертатися до наукового керівника цієї роботи.

Дякую!

Я, _____ усвідомлюю, що моя участь у програмі є цілком добровільною і що я можу відмовитися від участі в ній або вийти з неї в будь-який момент без жодних негативних наслідків для себе.

Учасник _____ Дата _____

Тема 3. Соціально-психологічні явища

Мета заняття: знайомство з широким спектром соціально-психологічних явищ.

Оснащення: уривки текстів художньої літератури (газетні статті, зошит для лабораторних робіт (додаток 1.2.)

Порядок роботи:

1. Групова дискусія: Соціально-психологічні явища.
2. Практичне завдання: Записати визначення соціально-психологічних явищ.
3. Практичне завдання: Групи соціально-психологічних явищ. Студенти розбивають запропонований перелік соціально-психологічних явищ за групами: мінливі психічні групові утворення; стійкі масовидні явища психіки, стійкі психічні утворення, що характеризують соціальний характер груп (менталітет нації, народу, класу, групи, тощо), соціальність поведінки особистості в групі.

4. Практичне завдання: Виділити форми існування соціально-психологічних явищ (житейська (буденна), зразки мистецтва і літератури, наука, мислительна парадигма, психотехніки).

Тема 4. Методологічні проблеми соціальної психології

Мета заняття: знайомство з методологічними проблемами соціальної психології.

Оснащення: зошит для лабораторних робіт.

Порядок роботи:

1. Дискусія: «Чи важливо знати методологічні проблеми сучасної науки».

2. Практичне завдання: Назвіть методологічні проблеми сучасної психології.

3. Групова робота: Методологічні принципи сучасної психології.

4. Практичне завдання: Назвіть, які методологічні принципи використовуються в соціальній психології.

5. Практичне завдання: Формування навичок планування етичного дослідження (на прикладі дослідження проблеми зниження працездатності під впливом стресу). Обов'язково вкажіть:

- 1) обґрунтування плану дослідження та його методології;
- 2) процедури для вирішення етичних проблем при дослідженні.

6. Формування навичок планування соціально-психологічного дослідження. Студентам пропонується текст з описом дослідження. Завдання:

- 1) Вказати методологічні недоліки дослідження;
- 2) Вказати шляхи вдосконалення дослідження;
- 3) Які альтернативні пояснення можна дати отриманим результатам?

Тема 5. Методи соціальної психології

Мета заняття: знайомство з методами соціальної психології.

Оснащення: зошит для лабораторних робіт.

Порядок роботи:

1. Міні-дискусія: «Труднощі при виборі методів соціально-психологічного дослідження».
2. Практичне завдання: В яких випадках можливе використання методу спостереження в соціально-психологічних дослідженнях.
3. Групова робота: Назвіть тестові методики, що використовуються для дослідження соціально-психологічних феноменів у групах.
4. Практичне завдання: Які методи обробки даних існують в соціальній психології?
5. Практичне завдання: Контент-аналіз тексту «Роман про себе».

Тема 6. Специфіка соціально-психологічного підходу до розуміння особистості

Мета заняття: доповнити і поглибити отримані на лекції знання специфіки соціально-психологічного підходу до розуміння особистості

Оснащення: зошит для лабораторних робіт (додаток 1.2.), Флешка з фільмом «Великий» («The Big», 1988), Мультимедіапроектор, екран, ноутбук.

Порядок роботи:

1. Брейнстормінг: «Визначення соціалізації».
2. Практичне завдання: Запишіть основні визначення соціалізації (як інкультурації, як адаптації, як конструювання реальності).
3. Практичне завдання: Проходження тестової методики «Опитувальник адаптації особистості до нового культурного середовища» (Л.В. Яновського, в адаптації за В.В. Константиновим).